

Burmas väg mot demokrati

För två år sedan slopades förhandscensuren och överallt ser man burmeser som läser tidningar.

Han är fri idag. Så också hans hustru. Idag vågar Myint Kyaw och Eaint Khaine Oo uttrycka sina tankar i ord och text. Båda är journalister, båda har suttit i fängelse för sina åsikter. Nu när de ett hopp om att få verka i ett fritt, demokratiskt Burma, väl medvetna om att hoppet har tänts förut – och släckts.

Text: Anders Elghorn
Foto: Anders Gunnartz

Burmeser är luttrade. Gång på gång har hoppet tänts, en strimma ljus har trängt igenom den kompakta mur av förtryck som pressats på människorna av en hänsynslös diktatur. Och varje gång trycket har lättat och människor trevande har provat demokratins ramar, så har militären slagit tillbaka och kastat de mest optimistiska i fängelse, anklagade för brott som inte ens finns i en svensk lagbok.

Nu är det dags igen. Den sittande presidenten Thein Sein är ledare för det allsmåttiga Förenade solidaritets- och utvecklingspartiet USDP som har överlägsen majoritet i nästan alla politiska organ. Han har lovat ekonomiska och politiska reformer och fria val 2015, oppositionens ledande person, Aung San Suu Kyi, släpptes ur sin husarrest 2010 och flera hundra politiska fångar har fått lämna fängelserna. Massmedia har fått friare ramar. Det finns flera privata dagstidningar men radio och TV hålls ännu i strama tyglar.

– Fram till år 2011 fanns det inga fria tidningar, säger Myint Kyaw. Nu kan vi i stort sett skriva vad vi vill, det finns ingen förhandscensur längre. ➤

➤ Självcensuren fungerar ändå. Myint Kyaw och Eaint Khaine Oo är fortfarande försiktiga när de skriver om militären och om de etniska konflikter som skakat landet i decennier. Eller om den utbredda korruptionen, ett känsligt ämne i ett land där samhällets övre skikt har skott sig i decennier på de fattigas bekostnad. Burma är ett av världens allra fattigaste länder och snedfördelningen av de pengar som finns är enorm.

Vi träffar Myint Kyaw och hans hustru Eaint Khaine Oo ett par gånger på det blygsamma "Myanmar Media Library" i Rangoon. Utbildning pågår. Unga journalister pluggar engelska verb. På blädderblocket står: "The poor have many problems. The rich get richer." Politik på engelska, "Fattiga har problem, de rika blir rikare".

I likhet med de flesta tror Myint Kyaw på NLD i valet nästa år. NLD, Nationella demokratiförbundet, vann valet 1990 men den gången stoppade militären demokratiutvecklingen. Myint Kyaw är tveksam till Aung San Suu Kyis roll, även om hindren mot henne att bli president undanröjs:

– Jag tror inte Aung San Suu Kyi blir president. Hon talar så tyst om våra problem. Religionen och våldet hotar övergången till ett demokratiskt samhälle. Vi måste ändra alla institutioner och få slut på krigen i gränsområdena.

Så frispråkig skulle han aldrig ha varit om vi träffat honom när vi reste runt i Burma för tolv år sedan (se AP nr 3/2002).

Då smög vi oss till förbjudna möten med modiga människor som riskerade sin frihet. "De vet exakt var ni är just nu och vilka ni talar med", sade en lutt-rad man i Chiang Tung, huvudstad i det som kallas "Den gyllene triangeln", centrum för opiumhandeln i Sydostasien. Och med "de" antyddes en maktapparat styrd från den militära diktaturregimen i Rangoon. Dess ögon nådde överallt, ända ut till de fattiga byar vi skjutsades till på motorcykel. Militärens kontroll av oliktankande var total.

När vi lämnade Aung San Suu Kyis partihögkvarter i Rangoon den gången efter en intervju med den då 77-åriga U Lwin, före detta minister som hade träffat Olof Palme i Stockholm, noterade vi hur kameraobjektivet från fiket tvärs över gatan följde oss till taxin.

Mycket är sig likt tolv år senare. Ute på landsbygden samma oxdragna vagnar, enkla hus och folk på åkrarna, men också breda, bilglesa motorvägar. Det är i städerna förändringen är mest synlig. Trafiken är tät, bilarna moderna; det är gott om affärer och restauranger och turisterna är fler. Före år 2002 fanns inget internet i Burma, idag pratar några miljoner burmeser dagligen i mobil. Men, framför allt, människor är öppnare, rädslan för att tala med oss utlänningar är inte påtaglig.

Nu träffar vi helt öppet Bo Bo Lwin på Buddhist Youth Center i Rangoon, en organisation som trots namnet arbetar mer för att lära ungdomar förändra

I Aung San Suu Kyis parti NLD odlas personkulten runt "The Lady". Den drygt 80-åriga före detta generalen U Tin O vill att NLD undviker att provocera militären.

samhället än om buddhism. Det handlar mer om socialarbete än om religion. – Vi undervisar om frihet och demokratifrågor. Sedan åker ungdomarna hem och lär andra. Vi vill arbeta för ett bättre samhälle för alla, buddhister, kristna och muslimer.

"Public awakening", kallar Bo Bo Lwin det för. Inspirationskällan är det kristna KFUM. Helt utan problem är inte det i ett strängt buddhistiskt samhälle som Burma:

– Vi håller låg profil. Andra buddhistiska grupper är misstänksamma mot oss. Är vi verkligen mogna för demokrati, frågar jag mig? Vill vi verkligen ha en bra president oavsett vilken religion han eller hon har? Jag tror inte det, majoriteten i Burma vill ha en buddhistisk president.

Kristna *Institute of Theology* fungerar som centrum för Burmas etniska minoriteter i Rangoon. Fem unga blivande präster möter oss. En kvinna och två män som tillhör karen, en av varje kön tillhör kachin. De etniska minoriteterna är ofta kristna, baptister och katoliker, hos kachin i stort sett alla.

– Karenfolket har lidit svårt, säger Htoo Htoo Wah, som för ordet. Vi är bittra och arga. Vi hyser stark misstänksamhet mot militären och kan inte utan

»Nu kan vi i stort sett skriva vad vi vill, det finns ingen förhands-censur längre.«

Journalistutbildning pågår i Myanmar Media Library i Rangoon. Trots sin ungdom har många fått känna på militärens makt och några har suttit i fängelse.

En av entréerna till Shwedagon, den Gyllene pagoden, i Rangoon.

Burmas regering erkänner 135 etniska grupper. Dit räknas inte rohingya, som av FN rankas som en av världens mest diskriminerade minoriteter. Burmas president Thein Sein har sagt att alla rohingyas bör lämna landet och Aung San Suu Kyi har svarat svävande på frågor om övergreppen.

– Illegala immigranter, fnysar U Tin O, men tillägger: Suu Kyi vill göra landet säkert för alla när hon får makt.

– Vår tro är att det blir demokrati i vår tid och att Aung San Suu Kyi blir landets president, säger U Tin O innan vi lämnar NLD:s högkvarter utan att bli fotograferade den här gången.

Tillbaka till journalisten Myint Kyaw i Rangoon. Han är en av de många tusen som sett fängelset Insein inifrån. Han greps redan 1982 som 18-årig collestudent för några regimkritiska texter. Han hämtades mitt i natten i föräldrahemmet och släpades till det ökända fängelset i Rangoon. Där blev han slagen i flera dagar och hotad och förhörd dag efter dag, innan han sattes i isoleringscell utan kontakt med omvärlden. Efter en tid flyttades han till ett

fängelse i Mulwein där han tillbringade ett och ett halvt år.

– De bryter ner en, berättar han. Men det är bättre i fängelserna idag, nu får de böcker och tidningar.

Hans hustru, journalisten Eaint Khaine Oo, åkte fast år 2008, anklagad för att ha samarbetat med utländska medier. Hon satt i en sal med 100 andra fångar i sex månader innan hon flyttades till en isoleringscell på 180 gånger 240 cm. Eaint Khaine Oo släpptes 2009 efter ett år och tre månader.

När vi träffar paret en andra gång i Rangoon kommer de direkt från Oslo. Radiokanalen *Democratic Voice of Burma*, som sänt från Norge i 21 år, har flyttat hela sin utrustning till Rangoon. Ett tecken på att även etermedia får större frihet i Burma.

Varför sker allt just nu?

– Det gynnar militären att det sker nu, svarar Myint Kyaw. Glöm inte arabiska våren, det gäller för regimen att ligga före.

I år är Burma ordförandeland för den asiatiska organisationen Asean och värd för idrottsspelet "Sea games", ett mini-OS där elva nationer i Sydostasien deltar. President Thein Sein vill visa upp en snygg fasad för världen för att bryta Burmas isolering. EU och USA har lättat på sina sanktioner och utländska investerarna står i kö.

Är du inte rädd för en backlash, det har ju hänt flera gånger förut?

– Tja, men vi vill inte tänka så, vi måste se till att röra oss framåt.

Var tror du Burma befinner sig om tio år?

– Kanske som Thailand, svarar han eftertänksamt. Som Thailand såg ut i mitten av 1990-talet. ■

vidare förlåta vad de har gjort vårt folk.

Mer än 60 år har karenera stridit mot den burmesiska staten, som förfogar över en av Asiens största arméer. Det och andra krig mellan militären och etniska minoriteter har dödat hundratusentals människor i Burma.

De kristna grupperna får mycket pengar från utlandet vilket gör buddhisterna misstänksamma mot dem. Aung San Suu Kyi står inte särskilt högt i kurs bland minoritetsfolken, hon har varit för flat mot militärregimen och alldeles för otydlig när etniska problem har förts på tal, anser de.

– För mig som minoritet spelar det inte så stor roll om NLD vinner valet 2015, säger Htoo Htoo Wah. Vi har inte fullt förtroende för Suu Kyi.

Den uppfattningen sticker i ögonen på dem som arbetar i Aung San Suu Kyis parti NLD. Den drygt 80-årige före detta generalen U Tin O möter i samma anspråkslösa NLD-lokaler som vi besökte för tolv år sedan. Han blir märkbart irriterad när "The Lady" ifrågasätts. Han kopplar våra försiktiga frågor om etniska minoriteter till övergreppen mot den muslimska gruppen Rohingya som attackerats av buddhistiska våldsgrepp (se AP nr 5/2012).

Äkta paret, journalisterna Myint Kyaw och Eaint Khaine Oo, har båda suttit i fängelse för sina åsikter.

Bo Bo Lwin på Buddhist Youth Center i Rangoon arbetar för att skapa ett Burma för alla, oavsett religion.

